

Hoe fotografeer je vlinders (en libellen)?

Tekst: De Vlinderstichting roept vrijwilligers op het komende seizoen de collectie beeldmateriaal aan te vullen; als stimulans wordt er een fotowedstrijd uitgeschreven. Maar hoe kun je vlinders en libellen nu het beste fotograferen?
Jan van der Straaten
Saxifraga

Een goed resultaat is relatief eenvoudig te bereiken, als je maar weet waarmee je rekening moet houden. Voor libellen geldt deels hetzelfde als voor vlinders, maar het feit dat ze veel bij en boven het water leven maakt het fotograferen wat lastiger. Daarnaast zijn libellen soms van die dunne staafjes, wat het mooi fotograferen ook niet altijd gemakkelijker maakt.

Materiaal

Verreweg de meeste mensen fotograferen tegenwoordig digitaal. Met een simpele digitale camera kun je met wat geluk prima opnames van vlinders maken. Maar dat lukt je slechts onder ideale omstandigheden. Je moet bijvoorbeeld heel dicht bij de vlinder komen en dat gaat

alleen maar bij koud weer als er toch nog wat vlinders vliegen. Zodra je wat serieuzer te werk wilt gaan, ben je al gauw aangewezen op een spiegelreflexcamera. De voordelen daarvan zijn legio. Je ziet door de zoeker exact hetzelfde beeld als er op de foto komt. Bovendien kun je op zo'n camera een mooie tele-macrolens zetten, die het mogelijk maakt de vlinders er flink groot op te krijgen, terwijl je er toch een aardig eindje vandaan blijft. Daarnaast is de kwaliteit van de lens in zo'n geval stukken beter dan bij een simpele camera. Tenslotte is de kwaliteit van de software in de camera aanzienlijk beter.

Instellingen

Hoe stel je het beste een digitale camera in? Als je er pas mee werkt, kost het moeite in de veelheid van knopjes en instellingen je weg te vinden. Maar als je er een avond voor gaat zitten, loopt het vanzelf. De volgende aspecten zijn van belang. Let steeds op de zogenaamde witbalans, die er voor zorgt dat het wit in de werkelijkheid ook als wit op de foto verschijnt. Je kunt die automatisch instellen, maar er zijn ook standen voor zon, bewolkt en schaduw. Bij twijfelgevallen kun je het beste een paar proefopnamen maken; dan kun je op het schermpje bekijken, welke instelling het beste resultaat geeft. Tenslotte is er een instelling voor de snelheid van de 'film' (zoals op de oude camera's de ASA-instelling kon worden veranderd). Hoe hoger je die instelt, hoe sneller de sluitersnelheid kan zijn bij een klein diafragma van bijvoorbeeld 11 of 16.

Uitproberen

Een hoge 'filmsnelheid' leidt nogal eens tot zogenaamde ruis. Dat wil zeggen, dat er op verschillende plaatsen in de foto fel gekleurde pixels verschijnen. Op dit punt is er verschil in kwaliteit tussen camera's. Je kunt dat het beste controleren door een keer de tuin of het plantsoen in te lopen om van de planten daar meerdere opnames te maken bij verschillende instellingen van de filmsnelheid. Als je die opnames op de pc bekijkt, kun je zien wat de hoogste instellingen zijn die je op die camera kunt permitteren. Overigens kennen de meeste beeldbewerkingsprogramma's onder 'filter' en 'noise' een commando om de ruis te reduceren. Dat werkt prima.

In het veld

Als je eenmaal een goede camera hebt, ga je het veld in om foto's te maken. De eerste vraag is of je een statief moet nemen. Met een statief heb je nooit last van bewegingsonscherpte en je kunt bij een lage sluitersnelheid een klein diafragma van 16 of hoger nemen. Op die manier kun je prima scherpe opnames maken. Maar er zijn ook nadelen. Een goede opname van een vlinder

Grote jubileum-fotowedstrijd

In 2008 bestaat De Vlinderstichting 25 jaar. Dat willen we graag vieren en er zullen allerlei activiteiten worden georganiseerd. Zo komt er een groot internationaal wetenschappelijk congres, maar ook een bijzondere Landelijke Vlinderdag, speciale jubileumuitgaven en nog veel meer. Als afsluiting van ons jubileumjaar willen we een grootse foto-expositie organiseren. Op deze tentoonstelling zullen de mooiste foto's van vlinders, libellen en leefgebieden van deze soorten worden geëxposeerd. Hiervoor organiseren we een fotowedstrijd die start op 1 september 2007 en duurt tot 31 augustus 2008. Mensen kunnen in dit jaar digitale foto's opsturen die zullen worden beoordeeld door een deskundige jury. De mooiste en boeiendste foto's zullen een plaatsje krijgen op de expositie, die op diverse plekken in het land te zien zal zijn. In het augustusnummer van het tijdschrift Vlinders zal uitgebreid op deze wedstrijd worden ingegaan en zal ook worden aangegeven welke voorwaarden er aan verbonden zijn en wie er in de jury zullen zitten. We willen u er nu alvast op attent maken, zodat u er dit veldseizoen al kunt beginnen.

Er worden vijf categorieën onderscheiden:

1. Bezige vlinders
2. Libellen in hun omgeving
3. Vlinders, libellen & de mens
4. Leefgebieden van vlinders en libellen
5. Libellen en vlinders over de grens

Lees bijgaand artikel van Jan van der Straaten over fotografie en ga de komende tijd al enthousiast aan de gang om de mooiste foto's te maken.

dient aan een aantal criteria te voldoen. Een van de belangrijkste is dat de vleugels, de kop en het lijf volledig scherp zijn. Dat betekent dat je er heel goed op moet letten dat je de achterkant van de camera evenwijdig aan de vlinder moet houden. Als je dat niet doet, zal een deel van de vlinder niet scherp zijn, want je scherptediepte is onvoldoende. En hoe gek het ook klinkt, hier kan het gebruik van een statief je belemmeren. Een vlinder zit zelden stil en dat betekent dat je continu er op moet letten dat de achterkant van je camera evenwijdig is aan de vlinder. Dat vraagt een grote mate van flexibiliteit die je met een statief zelden kunt bereiken.

Grote scherptediepte

Die grote scherptediepte die je nodig hebt om de hele vlinder scherp te krijgen, bereik je door het diafragma ver dicht te draaien. Dat is vooral mogelijk als je een hoge 'filmsnelheid' hebt ingesteld. Daarom is het van belang dat je een goede spiegelreflexcamera koopt waar dat ook zonder veel ruis mogelijk is.

Tenslotte nog een paar dingen die je beter kunt laten. Het lijkt aantrekkelijk om de vlinder tegen het licht in te fotograferen. Je moet een goede fotograaf zijn, om in dat geval goede resultaten te krijgen. Als je de zon recht achter je hebt, ontstaan er nogal eens problemen met de doortekening van lichte partijen in bijvoorbeeld de ondervleugel. Strijklicht (lage zon) of de zon schuin achter houden werkt hier voortreffelijk.

Foto's voor De Vlinderstichting

Dankzij tientallen fotografen die hun materiaal ter beschikking hebben gesteld, heeft De Vlinderstichting inmiddels een uitgebreid diabestand. Al vele jaren wordt dit gebruikt voor lezingen, maar ook voor het tijdschrift Vlinders en voor folders en ander materiaal dat door De Vlinderstichting wordt ontwikkeld. Uiteraard is ook internet volop voorzien van mooie vlinderplaten van de hand van deze vrijwilligers.

De tijden veranderen en we merken dat we steeds meer digitaal gaan werken. Er worden nog wel dialezingen verzorgd, maar vaker zijn dit digitale presentaties via het softwareprogramma Powerpoint. Veel nieuw fotomateriaal wordt al digitaal gemaakt, maar we putten nog veel uit ons omvangrijke diabestand. We zijn gaan nadenken op welke wijze we onze uitgebreide diacollectie zouden kunnen digitaliseren en zijn daarbij in contact gekomen met Saxifraga (www.saxifraga.nl). Saxifraga is al jarenlang bezig een Europees bestand van foto's en gedigitaliseerde dia's te verzamelen op gebied van landschap, flora en fauna. Deze worden ter beschikking gesteld aan natuurbeschermingsorganisaties en andere non-profitorganisaties voor hun publicaties. Bij Saxifraga is, net als bij De Vlinderstichting, naamsvermelding van de fotograaf bij gebruik een absolute voorwaarde.

De fotocollecties van Saxifraga en De Vlinderstichting worden gecombineerd, maar we zijn nog steeds op zoek naar meer mooie en scherpe foto's van vlinders, libellen en vooral ook landschappen en leefgebieden. Mensen die hun fotomateriaal (het liefst digitaal) ook ter beschikking willen stellen van De Vlinderstichting en Saxifraga kunnen contact opnemen met Kars Veling (kars.veling@vlinderstichting.nl).

Door gebruik van een groothoeklens is zowel de grote saterzandoog als het dorpje goed te zien.

Kars Veling

Kars Velling

De omgeving

De meeste fotografen gaan het veld in om een portret van een vlinder te maken. Maar de omgeving is zeker zo belangrijk. Interessante opnamen kun je maken als je de vlinder niet zo groot afbeeldt, maar zittend op een takje of een bloem met de achtergrond en de omgeving ook op de foto. Je kunt dan zien dat deze vlinder die omgeving vliegt. Maar zulke opnames zijn lastig. Met een telelens is de scherptediepte veel te gering. Je moet dus eigenlijk met een groothoeklens werken. Wil je de vlinder er dan nog een beetje groot op krijgen, moet je met de camera met een groothoeklens er heel dichtbij komen. De beste remedie is ook hier weer om een heleboel proefopnamen te maken en er kritisch naar te kijken.

Kars Velling

Het landschap

Tenslotte ben je pas echt klaar in het veld als je ook nog enkele opnames van het landschap (het leefgebied van de vlinder) maakt. Zorg er dan voor dat de karakteristieke elementen die voor de vlinder van belang zijn, ook zichtbaar zijn. Landschapsopnamen zijn moeilijker dan de meeste vlinderfotografen denken. Een vlinder kun je nog best zonder zon fotograferen, bij een landschap kun je dat beter laten. Het wordt flets en de 'brilliance' is afwezig. In de praktijk blijken erg veel landschapsopnamen onscherp. Een diafragma van minstens 11 en een sluitersnelheid boven 1/200 is noodzakelijk. Gebruik altijd een 50 mm lens voor landschapsopnamen. Zorg er bij landschapsopnamen voor dat je de zon achter je houdt; bovendien is een statief hier juist heel bruikbaar.

Henk Bosma

De software

Het belangrijkste advies is om niet te veel met de knoppen van Photoshop te stoeien. Als een opname niet naar je zin is, is meestal de beste remedie om die over te maken. Als je met verscherpen begint of met aanpassingen van de kleuren, zullen de resultaten zelden bevredigend zijn. Beperk je tot de levels, het contrast en licht en donker. De beste resultaten bereik je als je de instructies onder 'Help' een paar malen goed doorleest en als je veel experimenteert. Samenwerken met andere fotografen en elkaars werk bekritisieren is een sleutel tot succes en plezier. Tenslotte is de beste vlinderfoto degenen die veel matige opnames weggooit en alleen de goede overhoudt.

Samenvattend

- Stel de hoogste filmsnelheid in die geen of weinig ruis geeft
- Probeer lijf en vleugels van de vlinder in één vlak te krijgen, evenwijdig aan de lens
- Maak portretten van vlinders in hun omgeving met groothoeklens
- Zorg dat op foto's van het leefgebied van een vlinder de belangrijke elementen voor die soort duidelijk zichtbaar zijn
- Rommel niet teveel in Photoshop, maar maak veel plaatjes in het veld en gooi meer weg (dat kan digitaal prima zonder het milieu te belasten)

Boven: Kardinaalsmantel gefotografeerd met de groothoeklens.

Middeln: Leefgebied purperstreepparelmoervlinder met de waardplant moerasspirea op de voorgrond.

Onder: Groot dikkopje precies evenwijdig aan de lens gefotografeerd en van voor tot achter scherp.